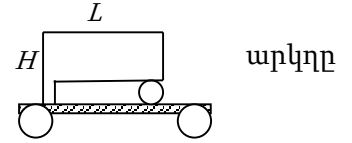

Ֆիզիկա հանրապետական փուլ – լուծումներ
10-րդ դասարան

1. Երկաթուղային վագոնի մեջ, պատերից հեռու, գտնվում է H բարձրությամբ և L երկարությամբ արկղ, որը մի կողմից ունի փոքր անիվներ: Երբ գնացքի թափավազքի արագացումը գերազանցում է a_0 արժեքը, արկղը սկսում է շարժվել աջ վագոնի նկատմամբ: ա/ Ի՞նչ նվազագույն արագացմամբ պետք է արգելակի գնացքը, որպեսզի շարժվի ձախ վագոնի նկատմամբ:
բ/ Ի՞նչ արագացմամբ արգելակման դեպքում արկղը շուտ կգա:
գ/ a_0 – ի ի՞նչ արժեքների դեպքում արգելակման ժամանակ արկղը շուտ կգա:

Լուծում: Դիտարկենք արկղի վրա ազդող ուժերը և գրենք Նյուտոնի II օրենքն արկղի համար՝ պրոյեկտած հորիզոնական և ուղղաձիգ առանցքների վրա.

$$N_1 + N_2 - mg = 0, \quad F_{2փ} = ma_0:$$

Սահելու պահին $F_{2փ} = \mu N_1$: Գրենք նաև արկղի չպտտվելու պայմանը՝ մոմենտների կանոնը ծանրության կենտրոնի նկատմամբ.

$$F_{2փ} \frac{H}{2} + N_1 \frac{L}{2} - N_2 \frac{L}{2} = 0:$$

Այս հավասարումներից կստանանք՝ $\mu = \frac{2a_0}{g - a_0 \frac{H}{L}}$ (1):

Արգելակման ժամանակ շփման ուժը կլինի $F'_{2փ} = ma$ և ուղղված կլինի դեպի աջ: Մյուս հավասարումները կլինեն

$$N'_1 + N'_2 - mg = 0, \quad -F'_{2փ} \frac{H}{2} + N'_1 \frac{L}{2} - N'_2 \frac{L}{2} = 0:$$

Սահելու պահին $F'_{2փ} = \mu N'_1$, որտեղից

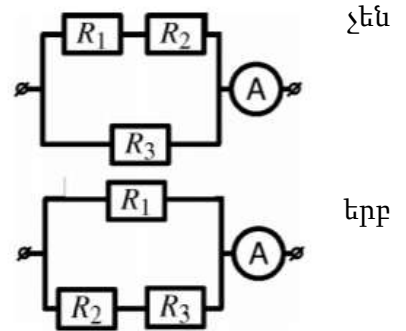
$$\mu = \frac{2a}{g + a \frac{H}{L}} \quad (2):$$

Հավասարեցնելով (1)-ը և (2)-ը, կստանանք՝ $a = \frac{a_0}{1 - 2 \frac{a_0 H}{g L}}$:

Արկղը շուտ գալու պահին $N'_2 = 0$, $N'_1 = mg$, $-F'_{2փ} \frac{H}{2} + N'_1 \frac{L}{2} = 0$, $F'_{2փ} = ma_{սահմ}$, որտեղից $a_{սահմ} = g \frac{L}{H}$, $\mu_{սահմ} = \frac{L}{H}$:

Եթե (1) բանաձևից $\mu > \mu_{սահմ}$, այսինքն՝ $a_0 > \frac{gL}{3H}$, ապա արգելակվելիս արկղը միանգամից շուտ կգա:

2. Ունենք 1 Օմ, 4 Օմ, 5 Օմ դիմադրություններ, սակայն դրանց վրա նշված արժեքները: Եթե այդ դիմադրություններով հավաքենք նկարում պատկերված վերևի շղթան և միացնենք 1,2 Վ լարման աղբյուրին, ապա ամպերաչափը ցույց կտա 0,5 Ա: Իսկ եթե հավաքենք ներքևի շղթան և միացնենք նույն լարման աղբյուրին, ապա ամպերաչափը կփչանա:

ա/ Ինչքան են R_1 , R_2 , R_3 դիմադրությունները: Ամպերաչափը փչանում է, հոսանքի ուժը նրանում գերազանցում է 1 Ա:

բ/ Հիմա ոչ թե հավաքում ենք երկրորդ շղթան, այլ փոխում ենք R_2 դիմադրության և ամպերաչափի տեղերը: Հնարավոր է արդյոք կռահել ամպերաչափի ցուցմունքն առանց հստակ իմանալու դիմադրությունները:

Ամպերմետրերը իդեալական են:

Լուծում: ա/ Ընդհանուր դիմադրությունները՝ $R_{01} = \frac{(R_1 + R_2)R_3}{R_1 + R_2 + R_3}$, $R_{02} = \frac{(R_2 + R_3)R_1}{R_1 + R_2 + R_3}$: Հոսանքի ուժն առաջին

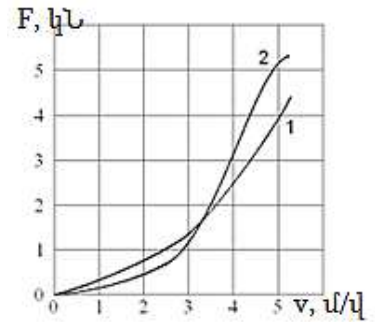
դեպքում՝ $I_1 = \frac{U}{R_{01}} = \frac{U(R_1 + R_2 + R_3)}{(R_1 + R_2)R_3}$; $(R_1 + R_2)R_3 = \frac{U(R_1 + R_2 + R_3)}{I_1} = 24$: Դիտարկելով հնարավոր

տարբերակները, կստանանք $R_1 + R_2 = 6$ Օմ, $R_3 = 4$ Օմ: Ենթադրենք $R_1 = 5$ Օմ, $R_2 = 1$ Օմ: Այդ դեպքում հոսանքի ուժը երկրորդ շղթայում կլինի $I_2 = \frac{U}{R_{02}} = \frac{U(R_1+R_2+R_3)}{(R_2+R_3)R_1} = 0,48$ Ա, որի դեպքում ամպերաչափը չէր փչանա: Հետևաբար $R_1 = 1$ Օմ, $R_2 = 5$ Օմ:

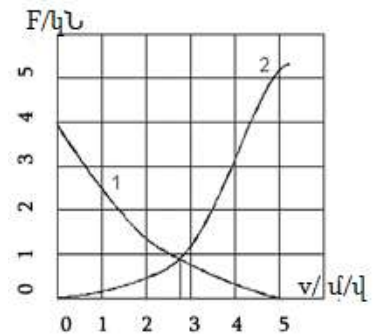
բ/ Եթե ամպերաչափի ցուցմունքը նշանակենք I' , ապա այն կորոշվի հետևյալ հավասարումից.

$I'R_1 + \left(I' + \frac{I'R_1}{R_3}\right)R_2 = U$, որտեղից $I' = \frac{U}{R_1+R_2+\frac{R_1R_2}{R_3}} \approx 0,17$ Ա, որտեղ օգտագործվեցին $R_1 + R_2 = 6$ Օմ, $R_3 = 4$ Օմ տվյալները:

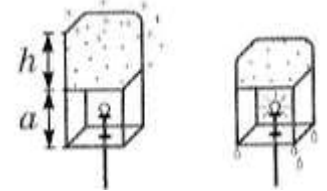
3. Նկարում պատկերված 1 գրաֆիկում պատկերված է առագաստի վրա ազդող օդի դիմադրության ուժի՝ օդի նկատմամբ արագությունից կախվածության գրաֆիկը: 2 գրաֆիկում պատկերված է նավակի վրա ազդող ջրի դիմադրության ուժի՝ ջրի նկատմամբ արագությունից կախվածության գրաֆիկը: Ի՞նչ արագության ձեռք կբերի կանգնած ջրում առագաստը բացած նավակը քամու $u=5$ մ/վ արագության դեպքում: Նավակի շարժման ուղղությունը համընկնում է քամու ուղղության հետ:

Լուծում: Նավակի հաստատված արագության դեպքում նրա վրա ազդող ջրի դիմադրության և առագաստի վրա ազդող օդի դիմադրության ուժերն իրար համակշռում են: Եթե նավակի արագությունը կանգնած ջրում v է, ապա օդի նկատմամբ $u-v$ է: Այդ դեպքում $F_2(v)=F_1(u-v)$: Խնդրի լուծման համար պետք է կառուցել $F_1(5-v)$ գրաֆիկը և գտնել դրա հետ $F_2(v)$ գրաֆիկի հատման կետը (տե՛ս նկարը): Արդյունքում կստանանք մոտ $v=2,75$ մ/վ:

4. Փողոցային լապտերը $a=20$ սմ կողմով թափանցիկ խորանարդ է, որի կենտրոնում տեղադրված է $P=100$ Վտ հզորությամբ փոքր լամպ: Չյան տեղումներից հետո լապտերի վրա առաջացել է $h = a$ բարձրությամբ ձնե «գլխարկ»: Գիշերն օդի ջերմաստիճանը հաստատվեց 0°C , և ամբողջ գիշերվա ընթացքում ($\tau=10$ ժամ), երբ լապտերը վառվում էր, հալվեց ձնե «գլխարկի» կետը: Համարելով, որ ձյունն անդրադարձնում է իր վրա ընկած լույսի 90% -ը, գտեք թե՛ ձյան մեջ օդի խտոչները նրա ծավալի որ մասն են կազմում: Սառույցի հալման տեսակարար ջերմությունը՝ $\lambda=34 \cdot 10^4$ Ջ/կգ է, սառույցի խտությունը՝ 900 կգ/մ³:

Լուծում: Չյան ուղղությամբ ճառագայթվում է լապտերի արձակած լույսի 1/6 -րդ մասը, որի միայն 10% -ն է ծախսվում ձյունը հալեցնելու համար: Գիշերվա ընթացքում հալված սառույցի զանգվածը կլինի՝ $m = \frac{0,1P\tau}{6\lambda} = 0,18$ կգ, իսկ ծավալը՝ $V_u = \frac{m}{\rho} = 2 \cdot 10^{-4}$ մ³: Հալված ձյան ծավալը հավասար է $V = \frac{a^3}{2} = 4 \cdot 10^{-3}$ մ³: Հալված ձյան մեջ օդի ծավալը կլինի $V - V_u = 38 \cdot 10^{-4}$ մ³, որը կկազմի ձյան ծավալի 95%-ը:

5. Մարմինը նետված է անկյան տակ գրավիտացիոն դաշտում: Նկարում բերված են նրա դիրքերը նետելու 1, 2 և 4 վ պահերին: Կառուցելով գտեք նրա նետման կետը և դիրքը 5վ պահին: Կառուցելու համար տետրի էջում նկարեք կոորդինատային առանցքներ և ընդունելով որպես միավոր երկու վանդակը նշեք համապատասխան կետերը. 1 վ-A(4;7), 2վ-B(7;10), 4վ- C(11, 11):